

Podróż w epokę pary

Najpierw woda popłynęła z Szybu Staszic w Nowych Reptach, potem z Zawady. To zapobiegło katastrofie. Sytuacja na Górnym Śląsku, jak wynikało z efektów kontroli nakazanej przez rząd pruski, była skrajnie trudna. W drugiej połowie XIX wieku zagrożenie spowodowane brakiem dostępu do wody „groziło samounicestwieniem okręgu przemysłowego”. Maszyna parowa, która tłoczyła wodę znajduje się jeszcze w Szybie Staszic, ale jej nie zobaczymy. To jeden z argumentów, aby wybrać się do Zabytkowej Stacji Wodociągowej w Karchowicach, którą można zwiedzać.

Jarosław Myśliwski

Gwałtowny rozwój przemysłu pociągał za sobą coraz większe zapotrzebowanie na wodę, do produkcji i dla ludzi, którzy wędrując za pracą osiedlali się na Górnym Śląsku. Z drugiej strony na skutek działalności kopalń obniżał się poziom wód i zaczęły wysychać stawy, rzeki oraz studnie. W drugiej połowie XIX wieku sytuacja była katastrofalna. Według raportu Wyższego Urzędu Górniczego we Wrocławiu dotyczącego zaopatrzenia Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego w wodę, 10 miejscowości otrzymywało mniej niż 35 proc., a 20 — pomiędzy 35 a 70 proc. koniecznej wody. To wywoływało sytuacje epidemiologiczne, w roku 1873 i następnym przez Górny Śląsk przetoczyła się cholera. Wzmogły się protesty ludności i rząd pruski nie mógł już dłużej zwlekać z rozwiązaniem problemu dostępu do wody.

„W dniu 29 marca 1880 r. trzy pruskie ministerstwa przekazały 50 000 marek na prace wiertnicze. Ich wykonanie powierzono wiertniczemu Wodakowi, który w ciągu niecałych dwóch lat doprowadził do powstania studni o głębokości 215 metrów, zwanej Karchowicką Studnią Głębinową. Wydobywało się z niej 10,6 m sześć./min, a 31 stycznia 1882 r. wypływ osiągnął nawet 11,1 m sześć./min.” — czytamy w opracowaniu historycznym dotyczącym Zabytkowej Stacji Wodociągowej „Zawada”.

Jednak nie rozpoczęto eksploatacji tego ujęcia, bo problemy z dostępem do wody w Królewskiej Hucie (dzisiejszy Chorzów) i okolicy wymusiły powstanie wodociągu. Zająto się bu-

Rarytas dla miłośników historii techniki. To silnik parowy z 1904 roku, w budowie którego zastosowano unikatowe obecnie rozwiązania techniczne regulatora odśrodkowego i zaworowego rozrządu pary. Aby zainteresowali się nim nie tylko pasjonaci myśli technicznej, podświetlono go, a snopy kolorowego światła rozplywają się w wydobywającej się z maszyny parze.

downą podziemnego zakładu wodociągowego w Nowych Reptach przy szybie, który wówczas nazywał się Adolf, a obecnie Staszic. Stąd, przez Bytom, dostarczano wodę do Chorzowa. „Jego uruchomienie w dniu 18 października 1884 r. uratowało skazaną na zagładę Królewską Hutę i okoliczne gminy” — czytamy w opracowaniu.

Jednak po 10 latach ujęcia wody w Karchowicach okazały się potrzebne i w ciągu 6 miesięcy 1894 r. ułożono rurociąg z Karchowic przez Wieszowę, Rokitnicę, Miechowice, by w Karbiu włączyć go do istniejącej już magistrali Bytom — Zabrze. Wtedy też rozpoczęto budowę całego kompleksu stacji wodociągowej. Usytuowanie — w Karchowicach, na styku ze wsią Zawada — przesądziło o nazwie.

„Uruchomiony zakład wodociągowy „Zawada” całkowicie spełnił pokład-

ne w nim nadzieje. Przede wszystkim zlikwidował poważny deficyt wody, jaki miał miejsce w powiecie zabrzańskim. Poprawił również kondycję ekonomiczną państwowej kopalni „Królów Luiza” w Zabrze, która była największym przemysłowym odbiorcą wody z „Zawady”. Przy okazji udało się także złagodzić problemy z brakiem wody w Gliwicach, które od lipca 1895 r. otrzymywały część produkcji” — podano w publikacji historycznej.

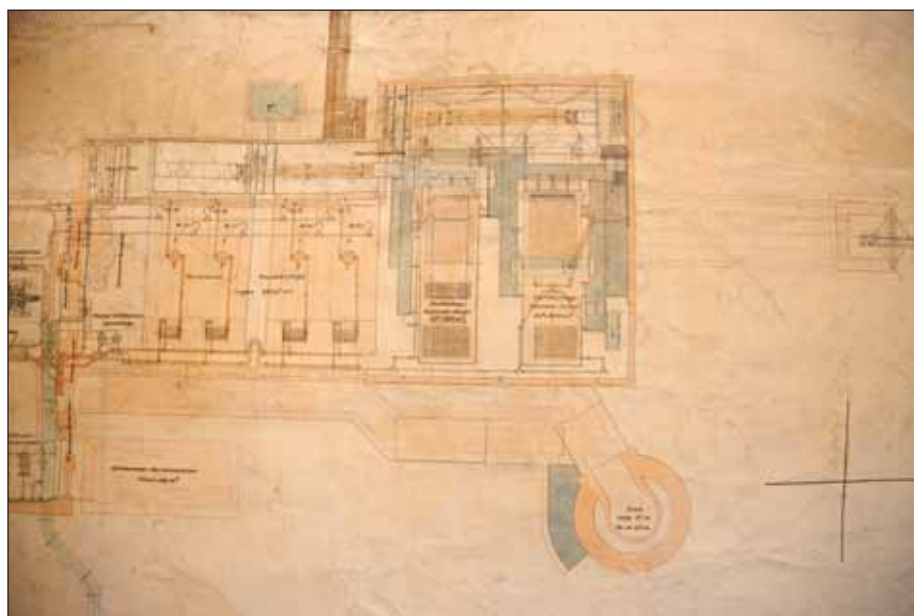
Podział Górnego Śląska w 1922 roku miał bardzo poważne znaczenie dla „Zawady”. Stacja stała się praktycznie jedynym źródłem zasilania w wodę dla sporej części niemieckiego GOP-u. Rozpoczęto gruntowną modernizację, która miała zaradzić dramatycznemu spadkowi wydajności starych odwiertów. W 1929 roku wybudowano modernistyczną, ceglana pompownię. Sprowadzono maszyny

parowe, które możemy podziwiać po dziś dzień. Przeszły pełnić swe zadanie w 1967 roku, kiedy to stacja przeszła z ruchu parowego na elektryczny, na szczęście nie trafiły na złomowisko.

W 1991 roku kompleks wodociągowy został wpisany na Listę Narodowych Dóbr Kultury. Warte obejrzenia są już same zabudowania. „Architektowi chodziło najwyraźniej o zmanifestowanie rangi zakładu, nadanie mu odpowiedniej oprawy do odpowiedzialności pełnionej przezeń zadania. „Zawada” miała przytaczać swym ogromem i rozmachem, godnym głównego i najważniejszego zakładu wodociągowego dla niemieckiej części GOP-u. Stanowiła również odzwierciedlenie pozycji niemieckiego przemysłu, finansującego przebudowę.” — podano w publikacji.

Ewenementem na skalę kraju jest utrzymanie prawie kompletnego wyposażenia ruchu parowego stacji pomp na dawnych stanowiskach pracy. Trafiają tutaj także zabytkowe urządzenia wodociągowe z Górnego Śląska, nie tylko z zakładów Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągowego, które jest właścicielem stacji. Można oglądać XIX-wieczną drewnianą rurę, dwustopniową turbinę wysokiego ciśnienia firmy A.Borsig Berlin-Tegel z 1928 r., sprężarki parowe, turbozespoły i wiele innych.

Zabytkową Stację Wodociągową „Zawada” można zwiedzać codziennie w godz. 8-16. Wstęp wolny. Termin zwiedzania przez wycieczki grupowe należy uzgodnić, tel. 32-233-78-34. Adres: ul. Bytomska 6, Karchowice.

Plan stacji „Zawada”, odnaleziony na strychu budynku biurowego. Zaznaczony na dole komin miał wysokość 75 m. Po wyłączeniu zakładu z ruchu parowego, z górnych części zaczęły spadać cegły i obniżono go do 50 m.

TARNOWSKIE GÓRY

Tarnogórskie Centrum Kultury, ul. Sobieskiego 7, tel. 32-285-27-34

„Eko Kraina”, czyli drugie życie ubrań:

25.07 — Sympatyczne Strachy, czyli Tarnogórski Dzień Stracha Na Wróble: film „Czarnoksiężnik z Oz: powrót Do-rotki” w Miejskim Kinie Olbryzm (godz. 10, bilety 12 i 15 zł), warsztaty na tarnogórskim Rynku (godz. 12-15.30, w razie niepogody — w sali baletowej TCK) — wykonywanie strachów na wróble, które zostaną wystawione na ul. Krakowskiej, zabawy z muzyką i tańcem; zajęcia dla dzieci i młodzieży w wieku 6-12 lat, wstęp wolny, liczba miejsc ograniczona, zapisy w recepcji TCK;

26.07 — warsztaty poświęcone recyklingowi ubrań: rady zawodowych krawcowych, jak łatwo i skutecznie naprawić ubrania (godz. 10), odnowiona moda (godz. 14) — stare ubrania jako tworzywo do zrobienia rzeczy do ubrania czy do domu, zajęcia dla młodzieży i dorosłych, wstęp wolny.

SDK „Jubilat”, ul. Litewska 22, tel. 32-384-72-19

30.07 — wycieczka do Ojcowskiego Parku Narodowego, dzieci — za darmo, opiekunowie — 60 zł (zapisy do 23.07); 30.08 — wycieczka do Krakowa, 60 zł. Liczba miejsc ograniczona.

Fundacja Kompleks Zamkowy Tarnowice Stare, ul. Py-szkowicka 39, tel. 32-384-74-61

Każda środa o godz. 17 — wakacyjne warsztaty designu prowadzone przez absolwentów Akademii Sztuk Pięknych (alternatywne sposoby projektowania); design w modzie (20 zł/zajęcia), design w makijażu (40 zł/zajęcia), design i biżuteria (30 zł/zajęcia). Zapisy.

Active Baby Cafe, ul. Zamkowa 10, tel. 601-492-004

Każdy czwartek lipca (24, 31) — zajęcia „Zabawa z tańcem” dla dzieci powyżej 4. roku życia, koszt jednych zajęć — 15 zł, zapisy.

TAPKOWICE

Biblioteka i Ośrodek Kultury, ul. Zwycięstwa 17, tel. 32-285-72-93

Do 30.09 można się zgłaszać do udziału w konkursie fotograficznym „Wspomnienie z wakacji” (dzieci, młodzież, dorośli). Zdjęcia 13x18 cm, kolorowe lub czarno-białe, opisane (imię i nazwisko, wiek, krótka charakterystyka uczestnika).

RADZIONKÓW

Centrum Kultury „Karolinka”, pl. Jana Pawła II 2, tel. 32-286-64-54

Wtorki: 22 i 29.07, godz. 9 — spotkania z grammi planszowymi, wstęp wolny, prowadzenie Tomasz Stchlerowski (organizator zapewnia wybór gier planszowych).

30.07 — wycieczka do Pszczyny, zapisy do 25.07, koszt: uczniowie, studenci — 10 zł, dorośli — 15 zł, zbiórka przed CK „Karolinka” o 8.45.

Plac zabaw przy gimnazjum, ul. Krzywa 18

30.07 i 13.08 — „Czytanie na kolanie”.

Miejska Biblioteka Publiczna, ul. Knosały 61a, tel. 32-289-03-91

23.07, 6, 20 i 27.08, godz. 10 — „Wakacyjne warsztaty projektowania wnętrza”.

Filia MBP, ul. Kuźaja 19, tel. 32-282-33-05

19.08 — „Z ekologią na ty” — warsztaty plastyczne,

22.07 i 26.08 — „Literackie origami” — papierowe postaci z bajek i filmów.

MOSiR, Księża Góra, kąpielisko, tel. 32-793-70-86

26.07, godz. 9 — piłka siatkowa plażowa — miksty,

28.07, godz. 11 — pokaz judo.

Ponadto: pokazy nurkowania, fitness, zumbi, tresury psów, animacje dla dzieci, turniej. Szczegóły na www.mosir.radzionkow.pl. W razie niesprzyjającej pogody terminy imprez mogą ulec zmianie.

PIEKARY ŚLĄSKIE

Miejska Biblioteka Publiczna, ul. Kalwaryjska 62d, tel. 32-767-59-75

Kiermasz taniej książki.

Wakacyjny konkurs plastyczny dla dzieci i młodzieży „Ze skarbcza natury”.

„Kto czyta nie błądzi” — wakacyjne czytanie pod chmurką — cykliczne spotkania dla dzieci, wtorki o godz. 13, połączone z grammi i zabawami na zewnątrz biblioteki.

„Na europejskim podwórku” — najpiękniejsze zabawy dla dzieci, zajęcia z wolontariuszami, czwartki o godz. 11.

„Letnia akademia języka angielskiego” — zajęcia dla dzieci, poniedziałki i środy o godz. 16.

24.07, godz. 10 — gra terenowa dla starszych dzieci i młodzieży w świerkłanieckim parku.

4.08, godz. 17 — warsztaty zumbi dla starszych dzieci i młodzieży — spotkania dwa razy w tygodniu. Zajęcia poprowadzi instruktorka zumbi fitness.

Udział we wszystkich zajęciach jest bezpłatny. Liczba miejsc ograniczona, zapisy w bibliotece.

Biblioteki rejonu południe — Letni Festiwal Muz — zapisy przyjmują filie nr 5, 6 i 7 w godzinach swojej pracy. Liczba miejsc ograniczona. Odpłatność dla uczestników: 50 proc. ceny biletu wstępu.

31.07 — muza komedii Talia i X Muza — wycieczka do kina na film „Step Up: All In”.

14.08, godz. 10 — muzy poezji Kaliopie, Erato i Euterpe — warsztaty poetyckie w filii w Brzozowicach-Kamieniu,